

تاریخ لرستان بعد از اسلام

از آغاز اسلام تا زنده

تألیف:

نصیره غلام‌سنائی

بامقدمه دکتر شیرین بیانی

انتشارات آردن

سرشناسه	: غلامرضائی، فریده، ۱۳۳۷.
عنوان و نام پدیدآور	: تاریخ لرستان بعد از اسلام، از آغاز اسلام تا زندیه / تألیف: فریده غلامرضائی؛ مقدمه از شیرین بیانی.
مشخصات نشر	: تهران، آرون، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۵۴۶ ص.
شابک	: ۲ - ۴۶۵ - ۲۳۱ - ۹۶۴ - ۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: لرستان - تاریخ
موضوع	: Lorestan (Iran: Province) - History
شناسه افزوده	: بیانی، شیرین (اسلامی ندوشن)، ۱۳۱۷، مقدمه نویس
شناسه افزوده	: Bayani, Shirin
رده‌بندی کننده	: ۱۳۹۶ غ ۸ / ۴۵ ر / DSR۲۰۵۱
رده‌بندی دیگری	: ۹۵۵/۵۲
شماره کتابخانه ملی	: ۴۶۷۹۳۵۳

انتشارات آرون

تاریخ لرستان بعد از اسلام

از آغاز اسلام تا زندیه

تألیف: فریده غلامرضائی

مقدمه از دکتر شیرین بیانی

ناشر: انتشارات آرون

چاپ اول: ۱۳۹۶

چاپ مدیران: ۱۰۰۰ نسخه

۵۵۰۰۰ تومان

نشانی: میدان انقلاب - خیابان ۱۲ فروردین - خیابان وحید نظری - نرسیده به خیابان منیری جاوید

تلفن: ۵۱ - ۶۶۹۶۲۸۵۰

پلاک ۱۰۵ - واحد ۳

وبسایت: www.Ar vannashr.ir

ایمیل: Arvannashr@yahoo.com

بنام خداوند جان و خرد

فهرست مطالب

۱۳	 مقدمه
۱۵	 دیباچه
۱۷	 سپاسنامه
۱۹	 پیشگفتار (خلاصه کتاب)
۵۵	 بخش اول
۵۵	 سقوط ساسانیان ورود اعراب به ایران
۶۰	 از هم پاشیدگی اوضاع سیاسی و نظامی دولت ساسانیان
۶۶	 آغاز دست‌اندازی قبایل عربستان به سرزمین‌های ایران
۷۰	 آغاز تصرف حیره
۷۶	 غارت و چپاول در پایتخت ساسانیان
۷۹	 تازیان در دامنه کوه‌های زاگرس مرکزی در سال ۱۶ هجری = ۶۳۷ میلادی
۸۱	 اعراب در خاک لرستان
۸۲	 تسخیر ماسبذان به روایت ابن‌اثیر
۸۳	 گشودن دینور و سیمره به روایت ابن‌اثیر
۸۳	 نبرد در غرب و جنوب غربی ایران و اسارت هرمزان
۹۰	 آخرین نبرد، در نهاوند ۲۱ هجری = ۶۴۲ میلادی
۹۱	 فیروزان فرمانده ارتش ناحیه غربی ایران
۹۸	 غنایم به یغما رفته از سرزمین‌های لر نشین به دست تازیان

- ایران بعد از فروپاشی ساسانیان ۱۰۱
- تأسیس نخستین دیوان در اسلام به راهنمایی هرمزان ۱۰۶
- اسیران نهانوند در مدینه ۱۰۸
- قتل «هرمزان» فرمانروای لرستان و خوزستان به دست عبیدالله بن عمر ۱۱۰
- بخش دوم** ۱۱۵
- جغرافیای تاریخی جبال در دوره اسلامی** ۱۱۵
- لرستان جزئی از سرزمین جبال ۱۱۶
- لرستان در عهد خلفای راشدین ابوبکر، عمر، عثمان و حضرت علی (ع) ۱۱۹
- شورش‌های خوارج ۱۲۲
- خوارج در خاک لرستان و حضور آنها در ماسبدان و مهرجانقدق ۱۲۴
- ایران یکی از ایالات خلافت اموی ۱۲۷
- حکام زاگرس مرکزی در زمان امویان ۱۳۰
- «جزیه و خراج در عهد بنی‌امیه» ۱۳۴
- موالی و جایگاه آنان در عهد بنی‌امیه ۱۳۶
- نهضت ابومسلم «سیاه‌جامگان بر علیه حکومت جبار بنی‌امیه» ۱۴۱
- خلافت عباسی در دوره سلطهٔ ایرانیان ۷۵۰-۱۱۱۸ م (۱۳۱-۶۵۶ هـ ق) ۱۴۵
- وفات منصور و بیعت با مهدی خلیفهٔ عباسی ۱۵۰
- ماجرای مرگ مهدی پدرهارون الرشید در خاک لرستان ۶۶۱ هـ (۷۸۱ م) ۱۵۱
- خلافت هارون الرشید «از سال ۱۷۰ تا ۱۹۳ هجری» ۱۵۵
- سفر هارون الرشید خلیفه عباسی به ماسبدان ۱۵۶
- نهضت بابک خرم‌دین بر علیه خلفای عباسی ۱۵۷
- پیروان بابک خرم‌دین در لرستان و زاگرس مرکزی ۱۶۰
- نبرد بابک خرم‌دین با تازیان در همدان ۱۶۴
- اسارت و خاموشی بابک خرم‌دین مظهر مقاومت و دلیری ۱۶۵
- بخش سوم** ۱۷۱
- بنیاد رهایی ایرانیان از سلطهٔ عباسیان** ۱۷۱

۱۷۷	صفریان (سال‌های ۳۹۳-۲۴۷ ه. ق. / ۱۰۰۲-۸۶۳ م.)
۱۷۸	سپاه یعقوب لیث در سیمره (صیمره) و سرزمین‌های لرنشین
۱۸۲	سامانیان
۱۸۳	سامانیان چگونه به قدرت رسیدند؟
۱۸۶	قدرت‌یابی نظامی - سیاسی «خاندان چغانی (آل محتاج) از ...
۱۹۰	آغاز استیلای آل بویه بر غرب ایران
۱۹۳	اسفار بن شیرویه و جبال
۱۹۴	مردآویج دلمی و تسخیر لرستان
۱۹۷	بخش چهارم
۱۹۷	ایران در عصر آل بویه
۲۰۱	لرستان در روزگار آل بویه
۲۰۲	آل حسنویه (۳۴۹-۱۰۱ و ۱۰۴۷-۹۶۰ م.)
۲۰۴	حسنویه پسر حسین برزیکانی «۳۴۹-۳۶۹ ه. ق.»
۲۱۰	بدر بن حسنویه (۴۰۵ - ۳۶۹ ه. ق.) و مرگ‌مرد تاریخ لرستان
۲۱۴	روابط فخرالدوله دیلمی و بدر بن حسنویه
۲۱۷	سیده خاتون زنی حکومتگر با حمایت بدر بن حسنویه
۲۱۹	مرگ وزیر معزول شده مجدالدوله در بروجرد
۲۱۹	شاپورخواست پایتخت بدر بن حسنویه و عمران و آبادی در قلمرو حکومت او
۲۲۵	ضرب سکه در ضرابخانه شاپورخواست (۳۹۴، ۳۹۵ و ۳۹۶ ه. ق.)
۲۲۶	نمونه سکه‌های بدر بن حسنویه «ضرابخانه شاپورخواست»
۲۲۸	کشته شدن بدر بن حسنویه
۲۲۹	هلال بن بدر
۲۳۰	امیر طاهر برزیکانی
۲۳۱	سرانجام خاندان حسنویه
۲۳۴	خاندان بنی‌عَناز (عیار)
۲۳۷	جای پای خاندان آل کاکویه در لرستان

- لرستان در یورش سلجوقیان ۲۴۲
- بخش پنجم ۲۴۷
- حکومت اتابکان لر بزرگ ۲۴۷
- وضعیت سیاسی لرستان تا تأسیس اتابکان لر بزرگ ۲۴۷
- آمدن کردهای مهاجر به لرستان و تشکیل حکومت ۲۵۰
- اتابک به چه کسانی گفته می‌شد و اتابکان چه جایگاهی داشته‌اند؟ ۲۵۳
- امرای لرستان ۲۵۴
- محمد ابوهر و تشکیل حکومت اتابکان لر بزرگ ۲۵۵
- اتابک نصرت‌الدین هزار اسپ ۲۵۷
- اتابک عمادالدین پهلوان (حکومت ۶۲۶-۶۴۶ ق. / ۱۲۲۹-۱۲۴۸ م.) ۲۶۰
- اتابک نصرت‌الدین مجاهد حدمت (۶۴۶-۶۴۹ ق. / ۱۲۴۸-۱۲۵۱ م.) ۲۶۲
- اتابک مظفرالدین تکه (۶۹۰-۶۹۶ ق.) ۲۶۳
- اتابک شمس‌الدین الب ارغون (۶۵۶-۶۷۲ ق. / ۱۲۵۸-۱۲۷۴ م.) ۲۶۵
- اتابک یوسف شاه (۶۷۱-۶۸۴ ق. / ۱۱۰۱-۱۱۱۵ م.) ۲۶۷
- اتابک افراسیاب (۶۸۴-۶۹۵ ق. / ۱۲۸۵-۱۱۰۶ م.) ۲۶۹
- اتابک نصرت‌الدین پیراحمد (۶۹۵-۷۳۳ ق. / ۱۲۹۶-۱۱۰۴ م.) ۲۷۰
- اتابک رکن‌الدین یوسف شاه (دوم) (حکومت ۷۳۳-۷۴۴ ق. / ۱۳۳۳-۱۳۴۰ م.) ۲۷۲
- اتابک مظفرالدین افراسیاب دوم (۷۴۰-۷۵۱ ق. / ۱۳۴۱-۱۱۲۵ م.) ۲۷۳
- اتابک نورالورد (حکومت: حدود ۷۵۱-۷۵۷ ق. / ۱۳۵۰-۱۳۵۶ م.) ۲۷۶
- اتابک شمس‌الدین پشنگ (۷۵۷-۷۹۲ ق. / ۱۳۵۶-۱۳۹۰ م.) ۲۷۸
- اتابک ملک پیراحمد پشنگ (۷۹۲-۷۹۳ ق. / ۱۳۹۰-۱۳۹۱ م.) ۲۸۰
- ملک اویس (حکومت ۷۹۳-۷۹۴ ق. / ۱۳۹۱-۱۳۹۲ م.) ۲۸۰
- تجدید حکومت اتابک پیراحمد (۷۹۵-۷۹۸ ق. / ۱۳۹۳-۱۳۹۶ م.) ۲۸۲
- اتابک ابوسعید (حدود ۸۱۲-۸۲۰ ق. / ۱۴۰۹-۱۴۱۷ م.) ۲۸۳
- اتابک شاه حسین بن ابوسعید بن اتابک احمد (حکومت ۸۲۰-۸۲۷ ق. / ۱۴۱۷-۱۴۲۴ م.) ۲۸۵
- اتابک غیاث‌الدین ۸۲۷ ق. ۲۸۵

۲۸۶		اتابکان لر بزرگ
۲۸۹		بخش ششم
۲۸۹		حکومت اتابکان لر کوچک در لرستان جغرافیای تاریخی لرستان ...
۲۸۹		جغرافیای تاریخی لرستان در دوره اتابکان لر کوچک
۲۹۵		وضعیت سیاسی لرستان تا آستانه تشکیل حکومت اتابکان
۲۹۷		زمینه استقرار حکومت اتابکان لر کوچک
۳۰۲		اسامی اتابکان لر کوچک که از سال (۵۷۰ تا ۱۰۰۶ هجری) ...
۳۰۴		۱- اتابکان لر کوچک در زمان خوارزمشاهیان، مغولان و تیموریان
۳۰۴		حکومت شجاع‌الدین خورشید (۶۲۱-۵۸۰ ه.ق / ۱۲۲۴-۱۱۸۴ م.)
۳۰۹		لرستان در حوادث تاریخ ایران در عهد اتابک شجاع‌الدین خورشید
۳۱۰		سلطان جلال‌الدین خوارزمشاه در لرستان
۳۱۱		۲- حکومت اتابک سیدالدین رستم (۶۲۱-۶۲۴ ه.ق / ۱۲۲۴-۱۲۲۷ م.)
۳۱۳		۳- اتابک شرف‌الدین ابوبکر (۶۲۲ ه.ق / ۱۲۲۵ م.)
۳۱۴		۴- عزالدین گرشاسف (گرشاسف) (۶۲۲ ه.ق / ۱۲۲۶ م.)
۳۱۵		۵- حسام‌الدین خلیل بن بدرالدین بن علی بن دین خورشید
۳۱۷		۶- اتابک بدرالدین مسعود (حکومت ۶۴۰-۶۵۸ ه.ق / ۱۲۴۳-۱۲۶۰ م.)
۳۱۹		چگونگی همراهی اتابک بدرالدین مسعود حاکم لرستان با ...
۳۲۱		۷- اتابک تاج‌الدین شاه (حکومت: ۶۵۸-۶۷۷ ه.ق / ۱۲۶۰-۱۲۷۰ م.)
۳۲۲		۸- فلک‌الدین حسن و عزالدین حسین (۶۷۷-۶۹۲ ه.ق / ۱۲۷۰-۱۲۸۳ م.)
۳۲۴		۹- اتابک جمال‌الدین خضر (حکومت ۶۹۲-۶۹۳ ه.ق / ۱۲۹۴-۱۲۹۳ م.)
۳۲۵		۱۰- حسام‌الدین عمر بیک (۶۹۳ ه.ق / ۱۲۹۴ م.)
۳۲۵		۱۱- اتابک صمصام‌الدین محمود (۶۹۳-۹۵ ه.ق / ۱۲۹۴-۱۲۹۶ م.)
۳۲۶		۱۲- اتابک عزالدین محمد (حکومت ۶۹۵-۷۱۶ ه.ق / ۱۲۹۶-۱۳۱۶ م.)
۳۲۷		۱۳- حکومت دولت خاتون بر لر کوچک
۳۳۰		۱۴- اتابک عزالدین حسین (حکومت ۷۳۴-۷۲۰ ه.ق / ۱۳۳۴-۱۳۲۰ م.)
۳۳۱		۱۵- شجاع‌الدین محمود (۷۳۰-۷۵۰ ه.ق / ۱۳۴۹-۱۳۳۰ م.)

- ۱۶- ملک عزالدین بن شجاع‌الدین اتابک لر کوچک ۳۳۳
- یورش تیمور گورکانی به لرستان در عهد ملک عزالدین اتابک لر کوچک ۳۳۵
- یورش دوم تیمور به عراق عجم و لرستان ۳۳۹
- ۱۷- اتابک سیدی احمدی (۸۰۴-۸۱۵ق./۱۴۰۲-۱۴۱۳م.) ۳۴۳
- ۱۸- شاه حسین ۸۷۳-۸۱۵ هـ ق./۱۴۶۸-۱۴۱۲م.) ۳۴۴
- بخش هفتم ۳۴۷
- حکومت سلسله صفویه در ایران ۳۴۷
- اتابکان لر کوچک در عصر صفویه ۳۴۹
- ۱۹- شاه عباس یکم عباسی (۹۲۰-۹۷۳/۱۵۱۴-۱۴۶۸م.) ۳۴۹
- شاه اسماعیل در جنگ نادران و همراهی اتابک شاه رستم ۳۵۴
- نامه سلطان سلیم با شاه سرانی به شاه رستم نوزدهمین اتابک لر ۳۵۵
- لرستان در عهد شاه طهماسب صوفی و بیستمین اتابک لر اغور (اغوز) ۳۵۷
- ۲۱- جهانگیر (۹۴۰-۹۴۹ هـ ق/ و حدود ۹۴۹-۹۷۴ ق) ۳۵۹
- ۲۲- شاه رستم دوم (۹۷۸-۹۴۹ هـ ق/ ۱۷۰۰-۱۵۴۳م.) ۳۶۰
- ۲۳- حکومت محمدی «۹۷۸-۹۹۵ هـ ق» ۳۶۳
- ۲۴- شاهرودی خان مقتدرترین اتابک لر کوچک ۳۶۷
- ولایات غربی ایران و مروری به جنگ‌های ایران و عثمانی در عصر صفویه ۳۶۹
- لرستان در اشغال دولت عثمانی ۳۷۲
- شاه عباس و سرکشی‌های شاهرودی خان اتابک لر کوچک ۳۷۹
- شاه عباس در خرم‌آباد به روایت ملا جلال‌الدین منجم ۳۸۲
- شاه عباس در خرم‌آباد و خبر درگذشت سلطانم ۳۸۳
- رفتار شاه عباس با ایلات و عشایر لرستان و کردستان ۳۸۴
- لشکرکشی دوم شاه عباس در سال ۱۰۰۶ هـ ق به لرستان ۳۸۸
- بخش هشتم ۳۹۷
- سلسله والیان لرستان ۳۹۷
- فرمانروایی و حکومت حسین خان سلویزی (سله ورزی) (۱۰۰۶ تا ۱۰۳۹ هـ ق) ۳۹۷

۳۹۹	آزادسازی قلعه نه‌اوند
۴۰۲	لشکرکشی الله‌ویردیخان و همراهی حسین خان والی لرستان به بغداد
۴۰۵	پیشکش و هدایای سرداران و حکام لرستان به شاه عباس
۴۰۶	عمران و آبادی شاه عباس اول و همکاری حسین خان والی لرستان
۴۰۹	والی لرستان در عهد شاه صفی اول
۴۱۱	شجاعت و از جان‌گذشتگی حسین خان سلویزی (سله‌ورزی)
۴۱۲	شاهوردی‌خان بن حسین خان سلویزی (۱۰۳۹ ه‍.ق تا ۱۰۵۰ ه‍.ق)
۴۱۸	علی‌قلی بیگ والی لرستان (فرزند شاهوردی خان)
۴۲۱	منوچهرخان والی لرستان در عهد شاه عباس دوم
۴۲۴	والی لرستان در زمان شاه‌صفی دوم (شاه سلیمان)
۴۲۶	حسین خان بن شاهوردی خان والی لرستان
۴۲۸	شاهوردی‌خان بن حسین خان دوم والی لرستان
۴۲۹	علی‌مردان خان بن حسین خان دوم مقتدرترین والی لرستان
۴۳۳	حرکت علی‌مردان خان والی لرستان از شکستن محاصره اصفهان
۴۴۰	وضعیت لرستان در لشکرکشی ترک‌ها به مالی به غرب ایران
۴۴۳	لرستان حق‌المصالحه اشرف افغان به دولت عثمانی
۴۴۹	بخش نهم
۴۴۹	افشاریه (۱۱۴۸ تا ۱۲۱۸ ه‍.ق) ظهور نادر
۴۵۲	جنگ میان نادر و اشرف افغان در کنار رودخانه مهمان‌دوست
۴۵۴	نادر در لرستان و سرزمین‌های لرنشین
۴۶۲	حضور علی‌مردان خان والی لرستان در دشت مغان و تاج‌گذاری نادر
۴۶۴	حرکت نادر به سمت کوه‌های بختیاری
۴۶۸	علی‌مردان خان والی لرستان فیلی در لشکرکشی نادرشاه به قندهار
۴۷۰	اوضاع سیاسی، اقتصادی ایران در عهد نادرشاه
۴۷۲	اسماعیل خان والی لرستان در اواخر پادشاهی نادرشاه
۴۷۹	بخش دهم

- سابقه تاریخی طایفه زندیه ۴۷۹
- اتحاد کریم خان با علی مردان خان بختیاری ۴۸۵
- پیمان سه جانبه سه خان لر در نبرد قدرت ۴۸۸
- نزاع قدرت در غرب ایران ۴۹۳
- دشمن جدید محمد حسن خان قاجار و اردو کشی کریم خان به استرآباد ۴۹۶
- نبردهای کریم خان زند و آزادخان افغان ۵۰۰
- کشته شدن علی مردان خان بختیاری ۵۰۵
- اسماعیل خان والی لرستان پس از قتل علی مردان خان بختیاری ۵۰۷
- اسماعیل خان والی در دوران کهنولت ۵۱۲
- آزادخان افغان مدعی بزرگ سلطنت بر علیه کریم خان زند ۵۱۳
- فهرست منابع و مآخذ ۵۱۷

مقدمه

«دکتر شیرین بیانی»

در این روزها کتابی به دستم رسید، تحت عنوان «لرستان در هزاره‌های خاموش»، نوشته خانم فریده غلامرضائی، از دریافت آن بسیار خوشوقت شدم. به دو دلیل، دلیل اول اینکه لرستان، چنانکه در کتاب آمده است، از پنجاه هزار سال پیش وارد زندگی فرهنگی - تمدنی ابتدائی انسانی شده است، که بخصوص در دل غارهای طبیعی موجود در کوه‌های این منطقه بوجود آمده و از آن زمان تا به امروز، همراه با فراز و نشیب‌ها و ماجراهای بسیار طعنه‌آمیز و تلخ و شیرین، این کوله‌بار سنگین را بردوش می‌کشد. درازای زمان، همتی بلند را طلب می‌کرد تا این ماجراهای شگفت را به قلم آورد؛ و این همت توسط بانویی ارجمند به دستم رسید، که البته کتاب حاضر، به گفته ایشان، ابتدای کار است - از ابتدا تا دوران اسلامی - و همچنان تا به دوره پهلوی، جلد به جلد ادامه خواهد یافت. ویژگی کار در این است که خانم غلامرضائی تنها با پشتکار فراوان، گردآوری انواع منابع و مآخذ متعدد صورت گرفته و وقت بسیار و حوصله، توانسته است این مهم را به انجام رساند و این قابل تقدیر است. دلیل دوم اینکه: ایشان خود لر می‌باشد و این گونه که می‌نماید، علاقه وافر به وطن مألوف، انگیزه این کار مهم گردیده است.

هر پژوهشگر تاریخ که با لرستان آشناست، قبل از هر چیز به یاد مفرغ‌های (برُنزهای) لرستان می‌افتد که از شاهکارهای هنری جهانی، بطور اخص و نمودار فرهنگ و تمدنی پیشرفته، بطور کلی، در میان اقوام لر می‌باشد. از میان این اشیاء

است که می‌توان به طرز اندیشهٔ آسمانی و زمینی این سرزمین، به‌قول خانم غلامرضائی «در هزاره‌های خاموش» پی برد و به چنان پیشرفتی شگرف آفرین گفت. گذشته از آن به یاد نقش برجسته‌های نقر شده در دل کوههای سرفراز این سرزمین می‌افتد؛ که مورد تقلید سلسله‌های بعدی، یکی پس از دیگری قرار گرفته‌اند؛ و ما را به چگونگی تاریخ آن رهنمون می‌کردند.

کتاب حاضر می‌تواند نمونه‌ای باشد برای پژوهش‌های جداگانه در مورد هر قوم و هر استان، تا این گونه، مجموعه‌ای دربارهٔ تاریخ سراسر ایران فراهم آید.